

DON'T BUY INTO OCCUPATION – Country brief Nederland

05-12-2022

1. INTRODUCTIE

De "**Don't Buy into Occupation**" (DBIO)-coalitie is een gezamenlijk project van 24 Palestijnse, regionale en Europese organisaties gevestigd in België, Frankrijk, Ierland, Nederland, Noorwegen, Spanje en het Verenigd Koninkrijk (VK). De coalitie, die gecoördineerd wordt door 11.11.11, **onderzoekt sinds 2021 de financiële relaties tussen Europese financiële instellingen en bedrijven die een rol spelen in de illegale Israëlische nederzettingen in de bezette Palestijnse gebieden**. De Nederlandse leden van de coalitie zijn BankTrack, PAX en The Rights Forum.

De Israëlische nederzettingen in de bezette Palestijnse gebieden zijn illegaal volgens internationaal recht.¹ De bouw en uitbreiding van deze nederzettingen gaan eveneens gepaard met schendingen van het internationaal oorlogsrecht en mensenrechten, zoals landonteigening van Palestijnen en de sloop van Palestijnse huizen en bezittingen.

Bedrijven en financiële instellingen die financiële relaties onderhouden met de nederzettingeneconomie, spelen een belangrijke rol in het voortbestaan en de uitbreiding van de nederzettingen. De Verenigde Naties [publiceerden](#) daarom in februari 2020 de "VN-database" van bedrijven die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingeneconomie. Het Israëlische onderzoekscentrum [Who Profits](#) houdt een soortgelijke database bij.

In dit tweede DBIO-rapport verschaft de coalitie een actueel overzicht van de financiële relaties tussen dergelijke bedrijven en Europese financiële instellingen. Hieruit blijkt dat **verschillende Nederlandse bedrijven, pensioenfondsen, banken en verzekeraars betrokken zijn bij de nederzettingeneconomie en daarmee een groot risico lopen bij te dragen aan systematische mensenrechtenschendingen en schendingen van het internationaal oorlogsrecht**. De laatste pagina van deze country brief bevat een tabel met een overzicht van alle investeringen (in USD) door in het rapport opgenomen Nederlandse financiële instellingen.

2. ALGEMENE BEVINDINGEN

Tussen januari 2019 en augustus 2022 onderhielden **725 Europese financiële instellingen** – zoals banken, vermogensbeheerders, verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen- financiële relaties met 50 bedrijven die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingen.

171.4 miljard dollar werd verstrekt in de vorm van leningen en "underwritings" (het onderschrijven van de uitgifte van obligaties), terwijl Europese investeerders ook **115.5 miljard dollar** aan aandelen en obligaties bezitten van deze bedrijven.

De **50 bedrijven** die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingen en waarvoor dit onderzoek financiële relaties met Europese financiële instellingen heeft gevonden, zijn Airbnb, Alstom, Altice International, Ashtrom Group, Bank Hapoalim, Bank Leumi, Bezeq Group, Booking Holdings, Construcciones y Auxiliar de Ferrocarriles (CAF), Carrefour, Caterpillar, Cellcom Israel, Cemex, CETCO Mineral Technology Group, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, Delta Galil Industries, eDreams ODIGEO, Elbit Systems, Electra Group, Energix Renewable Energies, Expedia Group, First International Bank of Israel (FIBI), Hamat Group, Heidelberg Materials, Hyundai Heavy Industries, IBM, Israel Discount Bank, MAN GroupMatrix IT, Mivne Group, Mizrahi Tefahot Bank, Motorola Solutions,

---

¹ VNVR Resolutie 2334 (2016)

Partner Communications,, Paz Oil Company, Puma, Rami Levy Chain Stores Hashikma Marketing 2006, RE/MAX Holdings, Shapir Engineering and Industry, Shikun & Binui, Shufersal, Siemens, Solvay, TripAdvisor, TUI Group, Villar International, Vinci / Semi, Volvo Group, en WSP Global.

3. SPECIFIEKE BEVINDINGEN VOOR NEDERLAND

Bedrijven

Van de 50 bedrijven die in het rapport worden beschreven en waarvoor er financiële relaties met Europese financiële instellingen zijn gevonden, zijn er twee in Nederland geregistreerd:

- **Booking.com**, onderdeel van Booking Holdings, is een in Nederland geregistreerd online bedrijf dat accommodaties aanbiedt, waaronder in een aantal Israëlische nederzettingen in bezet Palestijns gebied. Booking.com is opgenomen in de VN-Database.
- **CNH Industrial** is een in Nederland geregistreerde fabrikant van onder andere landbouwmachines, trucks en commerciële voertuigen. Volgens Who Profits zijn de producten van CNH gebruikt voor de bouw van Israëlische nederzettingen en gerelateerde infrastructuur, voor de bouw van de scheidingsmuur en voor de sloop van Palestijnse huizen in de bezette gebieden.

Daarnaast komen er nog twee in Nederland geregistreerde bedrijven voor in de VN-database:

- **Kardan** is een in Nederland geregistreerde investeringsmaatschappij, actief in de onroerendgoedsector, waterinfrastructuur en financiële diensten. Door middel van haar dochtermaatschappijen Tahal Group International en Tahal Consulting Engineers voert Kardan projecten uit op het gebied van waterzuivering en watervoorziening ten behoeve van diverse nederzettingen en nederzettingenblokken.
- **Tahal Group International** is een in Nederland geregistreerd bedrijf gespecialiseerd in waterzuivering en watervoorziening. Tahal Group International en Tahal Consulting Engineers voeren projecten uit op het gebied van waterzuivering en watervoorziening ten behoeve van diverse nederzettingen en nederzettingenblokken.

Financiële instellingen

In het rapport zijn negen Nederlandse financiële instellingen opgenomen. Deze financiële instellingen investeerden tussen januari 2019 en augustus 2022 in totaal 12,4 miljard USD in bedrijven die betrokken zijn bij de nederzettingeneconomie.

Banken

- **ING** investeerde 7 miljard USD (in leningen, onderwritings, aandelen en obligaties) aan ondernemingen die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingen en is daarmee de 10e grootste kredietverstrekker in het rapport. Het gaat onder meer om financiële relaties met Altice International, Cemex, Caterpillar, Heidelberg Materials en Volvo.
- **Rabobank** verstrekke in totaal 1,2 miljard USD aan leningen en onderwritings aan ondernemingen die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingen, waarmee het de 26e grootste crediteur in het rapport is. Rabobank is één van de grootste Europese kredietverstrekkers aan CNH Industrial.
- **ABN AMRO** investeerde voor 391 miljoen euro (in leningen, onderwritings, aandelen en obligaties) in ondernemingen die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingen, waarmee het de 34e grootste kredietverstrekker in het rapport is. De bank investeert onder andere in de Israëlische gasleverancier Delek Group.

Pensioenfondsen

- **Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP)** heeft voor 1,7 miljard USD belegd in bedrijven die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingeneconomie. Het betreft onder meer beleggingen in Heidelberg Materials, Bezeq Group, Booking Holdings en Shufersal. Wel heeft

ABP in 2020 besloten niet langer te investeren in twee banken die Israëlische nederzettingen zouden financieren, Bank Hapoalim en Bank Leumi.

- **Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW)** heeft voor 728 miljoen USD belegd in bedrijven die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingeneconomie. Het betreft onder meer beleggingen in Ashrom Group, Bezeq Group, CAF, Energix, Paz Oil Company, Shapir en een aantal Israëlische banken.

Verzekeraars

- **Aegon** belegde tussen januari 2019 en augustus 2022 525 miljoen USD in bedrijven die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingeneconomie. Het betreft onder meer investeringen in Booking Holdings, Cisco, Cemex en Siemens.

Vermogensbeheerders

- **Cardano Group** belegde in totaal voor 186 miljoen USD in aandelen en obligaties van ondernemingen die betrokken zijn bij Israëlische nederzettingen.
- **MN Services** belegde in totaal voor 306 miljoen USD in aandelen van bedrijven die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingen.
- **Van Lanschot Kempen** belegde in totaal voor 162 miljoen USD in aandelen en obligaties van ondernemingen die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingen.

4. VERANTWOORDELIJKHEDEN BEDRIJVEN EN FINANCIËLE INSTELLINGEN

Ondernemingen die (in)direct een rol spelen in de Israëlische nederzettingeneconomie lopen een groot risico betrokken te raken bij ernstige schendingen van het internationaal oorlogsrecht en mensenrechtenschendingen. In de woorden van het VN-mensenrechtenbureau (OHCHR), in januari 2018: "Gezien het gewicht van de internationale juridische consensus over het illegale karakter van de nederzettingen zelf, en het systemische en alomtegenwoordige karakter van de negatieve gevolgen voor de mensenrechten die erdoor worden veroorzaakt, is het moeilijk een scenario voor te stellen waarin een bedrijf activiteiten in de nederzettingen zou kunnen ontplooiën op een manier die in overeenstemming is met de VN-richtlijnen en met het internationaal recht."

Bedrijven hebben - onder de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (UNGPs) en de OESO-richtlijnen voor Multinationals- de verantwoordelijkheid om gepaste zorgvuldigheid ('due diligence') uit te voeren over al hun producten, operaties en ketenrelaties, om zich ervan te verzekeren dat hun activiteiten niet bijdragen aan mensenrechtenschendingen. In conflictgebieden en bezette gebieden is de kans op ernstige mensenrechtenschendingen extra hoog. In deze situaties moeten bedrijven dan ook extra maatregelen nemen en 'verhoogde' due diligence uitvoeren. Wanneer de activiteiten, producten of diensten van een bedrijf rechtstreeks verband houden met ernstige mensenrechtenschendingen of schendingen van het internationaal recht, wordt verwacht dat het bedrijf in kwestie haar verantwoordelijkheid neemt en dergelijke activiteiten beëindigt. Sinds 2010 hebben talrijke internationale bedrijven hun betrokkenheid bij de nederzettingeneconomie beëindigd. In 2022 kondigde General Mills aan zich terug te trekken.

Internationale financiële instellingen, zoals banken en pensioenfondsen, hebben volgens bovenstaande richtlijnen een verantwoordelijkheid om hun invloed aan te wenden, en er zo voor te zorgen dat de ondernemingen waarin zij investeren mensenrechten en het internationaal recht respecteren. Als het bedrijf in kwestie vervolgens weigert haar activiteiten aan te passen of stop te zetten, dienen financiële instellingen te desinvesteren. Zo gaf de Kommunal Landspensjonskasse (KLP) in juli 2021 al het goede voorbeeld. De grootste pensioenmaatschappij van Noorwegen trok zich terug uit maar liefst 16 bedrijven die banden hebben met de Israëlische nederzettingen. In september 2021 kondigde Norges Bank -dat het Noorse "Government Pension Fund Global" beheert- eveneens aan alle investeringen in drie nederzettingenbedrijven te beëindigen. Deze beslissing volgde op twee eerdere uitsluitingen van bedrijven om dezelfde reden in mei 2021.

5. AANBEVELINGEN

Het DBIO rapport formuleert een reeks van 24 aanbevelingen aan bedrijven, financiële instellingen, Europese regeringen, en lokale besturen in EU-lidstaten, waaronder:

- **Bedrijven die een rol spelen in de bouw, uitbreiding en/of het functioneren van de Israëlische nederzettingen**, dienen deze activiteiten op korte termijn stop te zetten, en de nodige compensaties te voorzien voor Palestijnse gemeenschappen die schade hebben ondervonden van deze activiteiten.
- **Financiële instellingen die financiële relaties onderhouden met bedrijven die een rol spelen in de nederzettingeneconomie** moeten:
  - Verhoogde due diligence uitvoeren op alle financiële relaties met bedrijven die een rol spelen in de Israëlische nederzettingeneconomie.
  - Hun invloed aanwenden om dergelijke bedrijven te overtuigen hun betrokkenheid bij de Israëlische nederzettingeneconomie te beëindigen. Als dergelijk beïnvloedingsproces binnen een redelijke termijn geen concreet resultaat oplevert, moet de financiële instelling zelf desinvesteren uit de bedrijven in kwestie.
  - De nodige actie ondernemen om toekomstige investeringen in bedrijven betrokken bij de nederzettingen te vermijden, via de ontwikkeling van een duidelijk mensenrechtenbeleid dat “betrokkenheid bij illegale nederzettingen in bezette gebieden” als een uitsluitingscriterium hanteert.
- **De Nederlandse regering** moet:
  - Zich inzetten voor de totstandkoming van ambitieuze Nederlandse en Europese wetgeving op het gebied van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen, volledig in lijn met de UNGPs en de OESO-richtlijnen.
  - Ervoor zorgen dat er in die wetgeving een verhoogde due diligence verplichting wordt opgenomen voor bedrijven die actief zijn of zakenrelaties hebben in conflictgebieden en bezette gebieden.
  - Haar invloed als grootste aandeelhouder aanwenden opdat ABN AMRO haar relaties met bedrijven actief in de nederzettingeneconomie herziet.
  - Politieke en financiële steun verlenen aan een jaarlijkse update van de VN-database van nederzettingenbedrijven.
  - Een actieve rol spelen in de lopende onderhandelingen over een juridisch bindend VN-Verdrag over Bedrijven en Mensenrechten, en er voor ijveren dat activiteiten in bezet gebied worden opgenomen in de inhoudelijke scope van het verdrag.
  - Een nationaal verbod uitvaardigen op handel met illegale nederzettingen in bezet gebied.
  - De toegang tot het bedrijfsleveninstrumentarium onthouden aan bedrijven die actief zijn in de nederzettingeneconomie.
  - Het bestaande advies aan bedrijven m.b.t. financiële en economische activiteiten in de Israëlische nederzettingen verscherpen, en deze op een meer proactieve manier verspreiden onder Nederlandse bedrijven en financiële instellingen.
- **Decentrale overheden** moeten:
  - Er nauw op toezien dat ze geen contracten afsluiten met bedrijven die betrokken zijn bij de Israëlische nederzettingeneconomie.
  - Bij aanbestedingen mensenrechtenschendingen expliciet als uitsluitingsgrond in het programma van eisen opnemen.

Companies →	Dutch investors per company: latest filling date, aug 22																												Total								
	Investors ↓																																				
	Airbnb	Alstom	Ashtrom Group	Bank Hapoalim	Bank Leumi	Bezeq Group	Booking Holdings	CAF	Carrefour	Caterpillar	Cemex	CNH Industrial	Delek Group	Experia Group	HeidelbergCement	Heidelberg Bank of Israel	IBM	Israel Discount Bank	Mizrahi Tefahot Bank	Motorola Solutions	Paz Oil Company	RE/MAX Holdings	Puma	Shapir Engineering and Industry	Shufersal	Siemens	Solvay	Tripadvisor	TUJ Group	Volvo Group	Alice International	Cisco Systems	Enegix Renewable Energies	Remaining Investments	Man Group		
Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP)	52	16				29	154		50	197		52		84	35	127		195							3	218	54	7	117	40	311				3	1745	
Bondholding									44			42		1	21	48											56	49		2		2					266
Shareholding	52	16				29	154		6	197		10		83	14	80		195							3	162	6	7	115	40	309				3	1479	
Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW)		52	0	35	54	7	75	17	43			19		15	10		12	28	18	65	2	14		0	3	100			3	43	35	77	1				728
Shareholding		52	0	35	54	7	75	17	43			19		15	10		12	28	18	65	2	14		0	3	100			3	43	35	77	1				728
Aegon	2	1		1	1		33		2	64	1	2		26	1	127	0	0	5			1				11	1		13	3	230				1	525	
Bondholding		0					13			57		1		23		122													7		157					380	
Shareholding	1	1		1	1		20		2	7	1	2		3	1	5	0	0	5			1				11	1		6	3	74					144	
MN Services							42			56						75		21													8	105					306
Shareholding							42			56						75		21													8	105					306
Cardano Group	5	2					11		4	15		3		3	5	34		10		2						47	1			5	31					8	186
Bondholding									1						4	10																					16
Shareholding	5	2					11		2	15		3		3	1	23		10		2						47	1			5	31				8	170	
Van Lanschot Kempen							33					1			7	12										22		44			40					4	163
Bondholding							1								7	12																					20
Shareholding							32					1				0										22		44			40					4	143
ING Group	2						18	141	532	900	201	110	9	403	2301		4	197								734	535		147	325	231	57	221				7069
Bondholding														1														1								2	
Shareholding	2						18			20			9		46		4																		57		157
Loans								141	425	596	94	110		174	902			197							734	534		103	94					221		4325	
Underwriting									87	304	107			229	1353													43	232	231							2585
ABN Amro	1	20							2	1		9	299	0	1	33						0				12	1			12						391	
Bondholding		1	16							0			2		0	33											1		0							53	
Shareholding		0	4						2	1		9		0	0	0						0				12	0			12						40	
Loans													110																							110	
Underwriting													188																								188
Rabobank												1278																									1278
Loans												610																									610
Underwriting												668																									668
Summary	62	90	0	36	55	35	366	17	241	864	901	1565	409	138	10	452	2721	28	18	300	2	214		0	6	1144	593	51	149	174	427	231	852	1	221	15	12389
Bondholding		1	16				14		46	57		43	2	25		34	224									56	51		9	0		159				737	
Shareholding		60	74	0	36	55	352	17	54	295	1	44		114	10	17	241		28	18	300	2	16		0	6	354	8	51	3	164	102	693	1		15	3167
Loans								141	425	596	704	220				174	902					197				734	534		103	94					221		5045
Underwriting									87	304	775	188				229	1353												43	232	231						3440